

Covid-19 och Coronaviruset

Per Magnus Johansson

Nedan presenteras samtliga texter av Per Magnus Johansson som publicerats med anledning av Covid-19 och coronaviruset mellan 17 mars 2020 och 26 mars 2020.

17 mars 2020

Några få ord om situationen med Covid-19 och coronaviruset. Jag tänker mig att det som är psykologiskt komplicerat i den nuvarande situationen är osäkerheten och osäkerhetens objekt; det vill säga den ändliga tid som människan lever.

Några anser sig veta medan andra poängterar att dessa som påstår sig veta, vet inte lika mycket som de hävdar. De tror sig veta, men de vet inte.

Mellan dessa läger, präglade av säkerhet, finns det personer som placerar sig på annan plats. De bevarar ett kritiskt tänkande och upprättar kategorin osäkerhet med avseende på den i långa stycken ovissa framtiden. Samtidigt som det ligger i människans natur att i tider av oro vilja ha entydiga svar.

Inom alla dessa grupperingar finns det människor - läkare och forskare av skilda slag - med en bred praktisk erfarenhet och en hög akademisk kompetens. En trovärdig och erfaren läkare, Christer Andersson, specialist i allmänmedicin och verksamhetschef för Bergsjöns Vårdcentral, påpekade; den kliniska situationen är komplex; de flesta får en mild förkylning medan andra drabbas av svår andningssvikt och avlider. Människans gåtfullhet består; även i perioder när havet har blåst upp till storm.

De som inte har den kompetensen - den så kallade allmänheten - är tvingade till att lita på journalisters redogörelser för vad olika experter hävdar och att försöka lita på sitt eget begränsade förnuft. Trots att den enskilde inte har vare sig formell kompetens eller en omfattande empirisk erfarenhet av sjukdomen. Till detta skall läggas den avgörande omständigheten, att sjukdomen alltid på ett eller annat sätt berör frågan om människans dödlighet; oron installerar sig i den enskildes kropp. Kan jag dö om jag blir smittad?

Hur många procent av de som blir smittade dör? Tillhör jag en riskgrupp, som man numera säger? Tillhör de jag älskar en av riskgrupperna? Vad kan jag göra för att undvika att bli smittad/att dö? Vem minns inte de gånger vi var sjuka under barndomen och blev utlämnade till vår rädsla och vår hjälplöshet?

Ge mig säkra svar om och på det som det inte finns säkra svar att erhålla. Trösta mig! Försäkra mig om att livet kommer att bestå för mig och de jag älskar. Please.

Och fram tills att det mojnar, så läser, tänker och skriver vi.

18 mars 2020

Per Magnus Johansson kommenterar responsen på hans text om Covid-19 och corona: Vill tacka alla – över 5400 personer - som tagit sig tid att läsa mina ord om situationen vi just nu genomlever. Texten kom ur närheten till det smärtsamma; ur nödvändigheten

av att göra oss påmind om att det fanns ett liv innan utbrottet, och inte minst att livet kommer att fortsätta. Då – i framtiden – skall vi inte glömma det vi gemensamt har erfarit. Vi måste försöka att föra med oss ändligheten i vardagen. Inte minst när ljuset kommer tillbaka.

20 mars 2020

Vad vi idag erfar handlar också om en mentalitetsförändring. De som en gång hade kontakt med en form av obekymrad lust till objekten, varorna, glädjen i att konsumera, uppfinningsrikedom vad gäller utsvävningar, men även att vara en aktiv del av samhällslivet och att delta i det kulturella och intellektuella livet - har drabbats av fruktan, gränser och av att deras förhoppningar reducerats till att i bästa fall klara sig. Det angelägna blir att vi överlever; det som en gång var viktigt har fått en annan färg. Vi drar oss tillbaka och elden glöder plötsligt svagare.

Den inställningen – att leva på sparlåga – är inte kompatibel med det nyliberala samhällets inre logik. Den leder dessutom till en negativ spiral och till att verksamheter inte längre blir möjliga att upprätta. Tomma flygplatser, öde restauranger och hotell, varuhus med fler anställda än konsumenter, massiva varsel och permitteringar, stängda företag och kulturinstitutioner, distansundervisning på universitet och gymnasieskolor, eliminerad kontakt mellan lärare och elever, och allt färre mänskliga möten. Begäret efter den andre försvagas; rädslan dränker begäret.

De få som levt i linje med sina tillgångar under lång tid drabbas på ett annat sätt än de som levt över sina tillgångar – och behövt låna för att upprätta sina liv, sina drömmar och föreställningar om sig själva. De senare går mot en försämrade levnadsstandard och tvingas att skriva om bilden av sig själva; känslor av meningslöshet, tomhet, kränkthet, ångrade beslut, nedstämdhet och att leva med den ständigt gnagande oron kommer att präglade det nya livet. Hur ser min framtid ut? Hur kommer det att gå med mitt livsverk; mina drömmar? Hur skall vi kunna fortsätta att drömma om en gemensam och ljusnande framtid?

Men trots allt är också utsattheten en möjlighet. Ty även i dessa tider går det; att läsa, att tala, att tänka, att skriva, att drömma och att fantisera. Det är fortfarande möjligt att ge och att ta emot; att vara solidarisk med den andre och att lita på den andres solidaritet. Poesin lever under de mest prekära omständigheter; orden finns och banden till dem man älskar består. De överlever fasan och pesten. Inte ens liemannen kan utplåna dem.

21 mars 2020

I världen har till dags dato, den 21 mars 2020, enligt uppgifter från Folkhälsomyndigheten närmare 11 400 individer dött av coronaviruset, i Europa över 6000 och i Sverige har 20 hittills avlidit.

Volvo Cars korttidspermitterar, som uttrycket är, 25 000 anställda i Sverige. Lastbilstillverkaren AB Volvo permitterar 20 000. Scania stänger sina fabriker där 9 000 anställda berörs. Landet stannar upp. Allting stannar upp. Makten visar sin sårbarhet. Statens förmåga sätts på prov. Där vi trodde oss kunna hitta styrka, finner

vi bräcklighet. Var finns det oantastliga faderliga skyddet? Var finns omsorgen? Vem tar ansvar? Hur visar sig solidariteten när krisen tar fast form? Kommer de som anser sig vara starka att sko sig på krisen? Hur delar vi förlusten? Hur kan de med störst behov få skydd? Hur kan vi alla få vårt behov av beskydd tillgodosett? Vi har blivit intensivt rädda för att dö och för att drabbas av arbetslöshetens gissel och en påföljande fattigdom. Vi är paralyserade av rädsla. Coronaviruset drabbar fattig som rik. Man som kvinna. Alla etniciteter och hudfärger. Coronaviruset är kosmopolitiskt och har lämnat nationalismen bakom sig.

Vi måste tänka oss att vi skall försvara Samhället. Det samhälle som har förmågan att ta ansvar och som inkluderar; det övergripande och gemensamma blir något mer än summan av utspridda, ensamma och egoistiska individer fångade i den egna desperata kampen för att överleva. Låt oss försöka att ta fram de bästa sidorna i oss alla. Låt oss göra gemensam sak. Nu, som så ofta, är det som förenar viktigare än det som skiljer oss åt.

We sit here stranded, though we're all doing' our best to deny it. (Bob Dylan från "Visions of Johanna").

Icke desto mindre kan vi bli förnuftiga, ansvarstagande och genomsyras av följande tanke: genom våra gemensamma ansträngningar kommer vi åter att skymta ljuset. Det är möjligt att stå ut med ovissheten och osäkerheten. Prövningen kan göra oss modigare och vi kan börja våga ställa de avgörande livsfrågorna.

23 mars 2020

Ytterligare en not om den aktuella situationen; under första världskriget beräknas omkring 17 miljoner människor ha dödats; under andra världskriget uppskattas omkring 60 miljoner ha omkommit.

Under spanska sjukan, en pandemi som varade mellan mars 1918 och juni 1920, beräknas mellan 50 och 100 miljoner personer ha avlidit, vilket motsvarade omkring fem procent av världens befolkning som då uppgick till ca 1.6 miljarder människor.

Idag beräknas det finnas omkring 7.6 miljarder i världen och fram till nu har strax över 13 000 människor dött till följd av coronaviruset. Det betyder i procent; 0,00017 % eller uttryckt i promille; 0,0017 ‰.

Vi kan påminna oss om att uppskattningsvis 85 % av de som avlidit i Italien av covid-19 har haft en ålder av 85 år eller äldre. Medellivslängden 1800 var i Sverige 37 år, 1900 strax över 50 år, 1920 omkring 60 år och idag är den för såväl män som kvinnor över 80 år. Medellivslängden från 1900 till dags dato har ökat med mer än 30 år.

Det är allvarligt och skrämmande att 13 000, eller 0,00017 procent, av världens befolkning, har dött av coronaviruset. Vår kollektiva önskan är att ingen skall behöva gå bort i förtid. Inte heller de som fyllt 85 år. Alla individer oberoende av ålder och geografisk hemvist har ett absolut och okränkbart värde. Sex miljoner judar mördades under Naziregimen. En enda av dessa mördade är en för mycket. Samtliga de 13 000

som avlidit på grund av epidemin borde ha fått leva tills den naturliga döden inträffade. Hur den naturliga döden än skall definieras.

Världen betar sig inte alltid i överensstämmelse med våra kollektiva önskningar och vår värdegrund. Avvikelsen kan bli outhärdlig. Livets ofullkomlighet är plågsam. Livet kan för många bli kvalfullt. Livet är för alla osäkert. Oron är en del av våra livs villkor. Ibland är oron dominerande i den enskildes liv, i andra perioder befinner sig ängslan i bakgrunden. Dramatiseringen av och paniken inför en överraskande och smärtsam pandemi är naturlig och en del av hur vi människor fungerar. Att ibland få proportioner på det som just nu sker och att påminna oss om vår historia är även ett sätt att återvinna och säkerställa vårt mänskliga förnuft. Därigenom blir det också möjligt att vägledas av ett känsligt omdöme: vi kan försöka förbli solidariska och förvänta oss att bli bemötta med solidaritet.

24 mars 2020

Min samtalspartner, Christer Andersson, specialist i allmänmedicin och verksamhetschef för Bergsjöns Vårdcentral, skickade mig följande tänkvärda ord. Den övergripande frågan handlar om: Vad kan vi lära oss av det som inträffade och som nu drabbar oss med full kraft.

Det första frågan han väcker är hur vi skall förbättra pandemiberedskapen. Han framhäver att vi borde lära oss av dem som klarade krisen bäst: Det vill säga Sydkorea, Singapore och Taiwan.

Han berättar vidare för mig att regionerna i Sverige nyligen beslutade att vi inte behöver några beredskapslager inför en pandemi. Budskapet var att vi köper det vi behöver när vi ser att en pandemi är på gång. Det visade sig emellertid att denna strategi var felaktig. Sanningen är att i dagsläget är det utomordentligt svårt att snabbt få tillgång till skyddsutrustning och andra i sammanhanget nödvändiga sjukvårdsmaterial.

Den avgörande frågan är: Hur kan samhället förbereda sig för att effektivt ta hand om ett pandemihot utan att ta till nödlösningen att stänga ned hela samhället?

Christer Andersson lyfter också fram vikten av att Kina tar ansvar och förändrar sitt sätt att förhålla sig till djurhållning. Vi kan inte förneka att under de senaste decennierna härstammar en oproportionerlig andel av nya virussjukdomar från Kina. Vi känner också till att det finns ett förhållande mellan ett enskilt lands djurhållning och uppkomsten av nya virussjukdomar.

Han, liksom flera andra bedömare, tror att sättet på vilket vårt land och övriga länder ekonomiskt har stängt ned kommer att få förödande konsekvenser. Och att dessa möjligen kan bli än värre än själva pandemin. Han lägger till, som en omdömesgill läkare; lite beroende på hur man ser på saken förstås.

Min bedömning är att en väsentlig aspekt av krisen handlar om att det inte är uppenbart – omedvetet och medvetet – att skilja på en ekonomisk kris och en kris i hälsosystemet; att dö ekonomiskt och att dö fysiskt, att inte ha livskraft, att inte ha tilltro till den kommande tiden, att inte vilja investera i framtiden. Dessa kategorier – att inte ha livskraft, att inte ha tilltro till framtiden, att inte vilja investera – är transcendentala kategorier och överskrider det specifika. Orden kan göra oss rädda, skräckfyllda och förstelnade. Precis som det går att finna Ord som befriar. Vi behöver sanningsenliga ord som får oss andas frisk luft även då det är kvavt.

25 mars 2020

En kollega, överläkare och regional studierektor för specialistläkare i psykiatri, Denada Aiff skriver i ett mail till mig om de yngre läkarnas situation. Hon berättar om de som arbetar i den så kallade frontlinjen, och beskriver hur djupt engagerade de är i sitt arbete. De gör sitt bästa trots att tillgången till skyddsutrustning många gånger är bristfällig. Platssituationen är ansträngd. De arbetar långa pass utan möjlighet till återhämtning. På kvällarna läser de och samtalar om de nyvunna erfarenheterna för att lära sig mer om den komplicerade situationen. Hon skriver: ”Många, speciellt unga läkare uttrycker rädsla att detta påverkar deras liv, de har svårt att upprätta distans till sina patienter. De frågar om tips och råd för att orka med under en svår tid”.

I *Göteborgs-Posten* den 23 mars lyfter AT-läkaren Kajsa Dovstad fram att det är ”vi som aldrig blir specialistläkare som ska bekämpa corona”. Hon konstaterar att det är de unga läkarna som gör grovarbetet. Hon skriver ”att risken är hög att vi själva får corona, även om de flesta av oss är unga och friska kommer några att bli svårt sjuka vid ett stort utbrott.”

”Men det finns inget alternativ. Sällan har så många människor behövt vår kunskap och kompetens. Självklart ställer vi upp.”

”Jag önskar dock att makthavarna hade gett oss en bättre utgångspunkt. Att det fanns handsprit och skyddsutrustning i tillräckliga kvantiteter, att de materiella förutsättningarna var bättre. Men också att vi som står där på frontlinjen hade bättre kvalifikationer.” Och hon avslutar artikeln: ”Svensk sjukvård behöver specialistläkare, inte ett underläkarproletariat.”

Ytterligare en aspekt av den uppkomna situationen är att viruset också skapar möjligheter; i den nya verkligheten är det naturligt för några personer – i vårt exempel de unga läkarna – att ge allt vad de har att ge till de utsatta, det vill säga patienterna. Och som i alla sådana situationer tar den enskilde en risk; en psykologisk och i den nuvarande situationen också en fysisk sådan.

Det är dessa människor som får tillfälle att ge något oförglömligt till den andra, som kommer att ha ett livslångt minne med sig; vården blev under en kritisk period på ett än större allvar. De tänker att detta är en orsak till att jag utbildade mig till läkare; att det är min insats som gör skillnaden. Det är stabsläge och det är på liv och död. Det kan

utvecklas till katastrofläge. Vi lämnar likgiltigheten, det medelmåttiga, tristessen och vardagsrutinerna. Det finns ett djupt mänskligt behov av att någonting blir på allvar och att kunna göra någonting väsentligt för en annan människa. Vi befinner oss inte i marginalerna och människorna är inte utbytbara.

På privata och offentliga vårdcentraler fortsätter också erfarna specialistläkare, sjuksköterskor och psykologer att ta emot patienter, möta deras frågor och säkerställa deras hälsa, och upprätthåller därigenom sin viktiga samhällsfunktion.

Och samtidigt finns som så ofta vår tids universallösning närvarande: den digitala världen. I pressen skrivs om att den största privata aktören, KRY, noterar nya rekord i antalet digitala läkarbesök. 18 av landets 21 regioner har egna vårdappar. Mötena instrumentaliseras i ökad takt. Det är som om vi vore uppmanade att lära oss att leva utan mänskliga kontakter. Nöden för oss mot ensamhet och isolering. I stället för att se in i den andres ögon, lär vi oss att stirra på en datorskärm. Vi behöver se den andres kropp; att kunna älska ett par ögon och känna att man kan få kontakt med den andres själ.

Les choses ne vont pas dans la même direction.

26 mars 2020

Pesten av Albert Camus (1913-1960) har fått ny aktualitet. Boken, som publicerades på Éditions Gallimard för första gången 1947, har på olika sätt fått ett uppsving i flera länder, och har vissa veckor i Frankrike sålt i över 2000 exemplar. Efterfrågan sägs ha ökat med 40 procent i förhållande till den totala försäljningen under ett år.

Pesten, som Camus påbörjade i mars 1941 och som det tog honom sex år att skriva, skildrar vad som utspelas mellan och inom människor när pesten drabbar dem. Den algeriska staden Oran i Nordafrika är platsen för dramat. Pesten sprider sig som en löpeld. Invånarna i staden blir livrädda; rädda för sina liv. Människornas moral kommer i förgrunden; några flyr och andra försöker hjältemodigt att bekämpa smittan.

Rädslan är, som vi lärt oss, för alla en stor prövning. Vi vet inte hur vi kommer att bete oss när vi blir vettskrämda; då vettet – förnuftet – som normalt ledsagar våra tankar och vårt handlande försvinner. Den enskilde blir: Paralyserad av rädsla. Förnekar rädslan. Tränger bort rädslan. Förkastar rädslan. Blir en besserwisser på grund av rädslan. Blir bestämd över hur vi – alla – bör och skall agera; ”jag har lösningen och jag är inte rädd”. Låtsas som om den inte drabbar mig och fortsätter insistera på att vara privilegierad. Trots att det är just det som är den fasansfulla rädslans essens; ingen är privilegierad och alla är obönhörligt oskyddade. Och det fångas känsligt i *Pesten*;

”Visst är det sant att situationen inte ljusnar. Men nu sitter vi åtminstone alla i samma båt.”

Den kanske allra viktigaste lärdomen av Camus framställning av pesten är att den aldrig dör. Pesten överlever. Även när den ser ut att ha besegrats och utplånats. Den kommer alltid tillbaka. Camus opus avslutas på följande vis;

”Medan Rieux lyssnade till glammet som steg från staden. Påminde han sig att denna glädje alltid var hotad. Ty han visste det som den jublande skaran var okunnig om och som man kan läsa om i böcker. Nämligen att pestens bacill aldrig vare sig dör eller försvinner, att den under decennier kan slumra i möbler och kläder, att den tåligt ligger och bidar sin tid i sovrums, källare, koffertar, näsdukar och pappersluntor och att den dag måhända skulle komma, då pesten, människor till olycka och varnagel, ånyo skulle väcka sina råttor och sända dem ut att dö i en lycklig stad.” (Svensk översättning Elsa Thulin, utgiven på Albert Bonniers förlag 1948.)

Bernard Rieux är läkare och blir den som berättar om pestens symboliska innebörd.

Vi känner till att de avgörande mänskliga frågeställningarna i alla tider på skiftande sätt behandlats i världslitteraturen. Camus, som fick Nobelpriset 1957, har flera föregångare. Den italienska författaren Giovanni Boccaccio (1313-1375) gav ut *Decamerone* någon gång mellan 1348 och 1353. I boken skildras pesten och hur den hemsöker Florens. Sju kvinnor och tre män flyr staden och beger sig till ett lantställe och berättandet tar form. Historierna har inte sällan en sexuell överton. Fantiserandet, erotikerna och flykten får ny kraft genom pesten.

Det meningsbärande läsandet får oss att åter komma i kontakt med dåtid, möta nutid och ta oss an framtid. Att vara i orden; att vila i historien, att möta skillnaden mellan orden och det som orden försöker fånga; att få erfara att den skillnaden också kan innebära en livsavgörande befrielse.

Per Magnus Johansson den 27 mars 2020